

חוק ואתיקה

מס' קורס 290.3155

תשפ"א סמסטר ב': יום ב' שעות 10:00-8:30, שנה ג'.

ד"ר נדיה גולפנשטיין (לוי). שעות קבלה בתיאום מראש דרך המייל ngolfinsh@univ.haifa.ac.il

מטרת הקורס:

כחלק אינטרגלי ממערך נותני שירותי הבריאות, אחים ואחיות נדרשים להכריע בסוגיות מוסריות הקשורות לטיפול במטופלים ובמשפחתיהם. אילוצים מערכתיים וסוגיות חוקיות לרוב משפיעים על אופן קבלת ההחלטות, ועלולים להוביל לטיפול שאינו הולם את צרכי המטופל, ולתחושת דחק מוסרי (moral distress) בקרב העובד. מטרת הקורס היא לחשוף את הסטודנט לסוגיות מוסריות נפוצות הנוגעות למקצוע הסייעוד ומקצועות הבריאות, ולעורר מחשבה ושיח בנוגע לדרכי ההתמודדות עם דילמות אלה, תוך כדי התמקדות במערכות החוק והביאותיקה.

יעדים:

- זיהוי סוגיות מוסריות משמעותיות בנוגע לקליניקה והמחקר הסייעודי.
- היכרות עם חוקי מדינת ישראל הנוגעים למערכת הבריאות ולמקצוע הסייעוד.
- היכרות עם עקרונות הביאותיקה ותיאוריות המוסר העיקריות, תוך דגש על דרכי יישומן בשדה הקליני והמחקרי.

מתודולוגיה:

הרצאות מתוקשבות+פרונטליות ודיונים לאחר קריאה מקדימה.

הערכה:

ניתוח קבוצתי של דילמה אתית 25%
בחינה מסכמת 75%
השתתפות פעילה ועקבית בדיונים הכיתתיים תזכה בעד 10 נקודות בונוס לציון.
ציון עובר בקורס: 65

רשימות קריאת חובה:

כללי:

1. הסתדרות האחיות והאחים בישראל (2018). [הקוד האתי לאחיות ולאחים בישראל](#).
2. הצהרה אוניברסלית על ביואתיקה וזכויות אדם של אונסקו.
3. [טופס הנחיות רפואיות מקדימות משרד הבריאות](#)
4. World Medical Association Declaration of Helsinki - Ethical Principles for Medical Research Involving Human Subjects.

חוקים ותקנות (חובה):

1. חוק יסוד כבוד האדם וחירותו, התנ"ב - 1992
2. חוק זכויות החולה, התשנ"ו - 1996
3. חוק ביטוח בריאות ממלכתי, התשנ"ד - 1994. פרק א': סעיפים 2,1; פרק ב': סעיפים 12-3.
4. חוק טיפול בחולי נפש, התשנ"א - 1991
5. תקנות טיפול בחולי נפש, התשנ"ב - 1992
6. חוק שיקום נכי נפש בקהילה, התש"ס - 2000
7. חוק החולה הנטשה למות, התשס"ו - 2005

8. חוק לגילוי נגיפי איידס בקטינים, תשנ"ו – 1996
9. חוק העונשין, פרק י' פגיעות בגוף, סימן ב': הפסקת הריון (סעיף 316).
10. פקודת בריאות העם, 1940, סעיף 33
11. פקודת הרופאים (נוסח חדש) התשל"ז – 1976, סעיפים 1, 7, 59
12. תקנות הרופאים (כשירויות לביצוע פעולות חריגות) התשס"א – 2001
13. פקודת המיילדות, 1929
14. תקנות בריאות העם (צוות סיעודי במרפאות) התשמ"א – 1981
15. תקנות בריאות העם (עוסקים בסייעוד בבתי חולים) התשמ"ט – 1988
16. תקנות בריאות העם (אישור תואר מומחה בסייעוד), התשע"ד – 2013
17. חוק העונשין (תיקון מס' 26) תש"ן – 1989 (תיקון מס' 108) תשע"א – 2010 ד.368 (א) (ב) חובת דיווח
18. חוק למניעת אלימות במשפחה (תיקון מס' 7) התשס"ב – 2001
19. תקנות בריאות העם (הודעה על חשש אלימות) התשל"ו – 1975
20. תקנות הסמים המסוכנים בבתי חולים, התש"ם – 1979, התש"ס – 199
21. חוזר מנהל כללי 09/2011 - "אירועי בל יקר"
22. חוזר מנהל כללי 2003/23 - נוהל איתור וטיפול בנשים נפגעות אלימות במשפחה ע"י מטפלים במסגרות הבריאות – באשפוז ובקהילה
23. חוזר מנהל כללי 2003/25 - איתור זיהוי וטיפול בקטינים נפגעי התעללות והזנחה
24. חוק השתלת אברים, התשס"ח-2008.
25. חוק מידע גנטי התשס"א 2000.

* הרשימה הנ"ל הינה מחייבת לבחינה בקורס, וכוללת את רוב החוקים והתקנות המחויבים לבחינה הממשלתית על ידי משרד הבריאות. על הסטודנטים חלה האחריות להתעדכן ברשימה המלאה המחייבת של משרד הבריאות לקראת הבחינה הממשלתית באתר משרד הבריאות: https://www.health.gov.il/UnitsOffice/nursing/licenseProcedure/Pages/nurse_exam_syllabus.aspx

קריאת רשות:

1. אדלשטיין, י. (תש"ע). האם ועדות האתיקה החקוקות בבתי לממש את המטרות שלשמן נוסדו? משפט רפואי וביואתיקה, כרך 3.
2. בן מאיר, ש. (2013). הזכות לבחור את מין הילוד שלא למטרות רפואיות. משפט רפואי וביואתיקה, כרך 5 עמוד 260.
3. גולדשמיט, ר. (2010). בחירת מין הילוד: ועדת המדע והטכנולוגיה. הכנסת, מרכז המידע והמחקר.
4. גולן, ע. (2000). דרישת "ההסכמה מדעת" כביטוי לכבוד האדם. שערי משפט, כרך ב' (2), משפט ורפואה, 171-188
5. [דו"ח הוועדה הציבורית לבחינת סוגיית הגיל כקריטריון לרישום להשתלת איברים מתורמים נפטרים התשע"ד 2014](#)
6. [הוועדה הארצית לברירת מין הילוד באבחון גנטי טרום השרשתי](#)
7. הלוי, ג. (תשס"ח). האחריות הפלילית של הצוות הרפואי והמוסד הרפואי למותו של החולה הנוטה למות. משפט רפואי וביואתיקה. כרך 1, 65-100.
8. ילינק, ש. (2005). המדרון החלקלק מציאות או דמיון. רפואה ומשפט, 50-52.
9. כריסטין שלר, (2018), כשהמוסר נפצע אלכסון, כתב עת דגיטלי
10. נטע אחיטוב (2014) אתם יותר מסך הגנים שלכם. אלכסון כתב עת דיגיטלי.
11. סיגל, ג. (תשס"ח). בין אוטונומיה אימהית לזכויות העובר - היבטים של הברה, משפט ומוסר. משפט רפואי וביואתיקה, כרך 1. 11-21.
12. סיגל, ג. (2004). ביו-אתיקה בעולם המערבי – ישראל שבין אירופה לארה"ב. הרפואה 143, עמ' 142.
13. רובינשטיין, א. (2003). על הרפואה ועולם המשפט בישראל. המשפט כרך ח', עמ' 645.
14. [רייכר-עיתר, ר., יבור, ר., לוי, ס. וסיגל לוי. איך למנוע סחף בעמדות האתיות בקרב עובדי המערכת הרפואית? סיכום מחקר-מעקב.](#)
15. תמיר, ס. (2008). בדיקות גנטיות זמינות ישירות לצרכן- נייר עמדה וסקירה, מכון גרטנר.

16. [Kasman, D. L. \(2004\). When is medical treatment futile?. Journal of general internal medicine, 19\(10\), 1053-1056.](#)
17. Beecher, H. K. (1966). Ethics and clinical research. The New England Journal of Medicine, 274 (24), 1354-1360.
18. Numminen, O., Repo, H., & Leino-Kilpi, H. (2017). Moral courage in nursing: A concept analysis. Nursing ethics, 24(8), 878-891.
19. Friedson, JB. (2005). Flu vaccination: A moral responsibility for nurses? Nursing Spectrum.
20. Meer, D. & VandeCreek, L. (2002). Cultural considerations in release of information. Ethics and Behavior, 12 (2), 143-157.
21. Elpern, E., Covert, B., & Kleinpell, R. (2005). Moral distress in staff nurses in a medical intensive care unit. American Journal of Critical Care, 14, 523-530.
22. McKenna, B, Smith, NA, Poole, SJ, & Coverdale, JH. (2003). Horizontal violence: Experiences of RNs in their first year of practice. Journal of Advanced Nursing, 42(1), 90-96.
23. Callahan, D. (2012). Must we ration healthcare for the elderly? Journal of Law, Medicine, and Ethics, 40(1), 10-16.
24. Cassel, E. (1982). The nature of suffering and the goals of medicine. The New England Journal of Medicine, 306, 11, 639-645.
25. Berlinger, N., Jennings, B., & Wolf, S. (2013). Guidelines for Advance Care Planning and Advance Directives: Using Patient Preferences to Establish Goals of Care and Develop the Care Plan. The Hasting Center Guidelines for Decisions on Life-Sustaining Treatment and Care Near the End of Life.
26. Brandt, A.M. (1978). Racism and research: The case of the Tuskegee Syphilis Study. Hastings Center Report, 8, 21-28.

מהעיתונות:

27. תיירות מרפא (כלכליסט)
28. מחאת הרופאים (מעריב)
29. בדיקות גנטיות ישירות לצרכן (גלובס)
30. שכפול בני אדם בסין (ניו-יורק טיימס)

****יתכנו שינויים והוספות לרשימת חומרי הקריאה, נא להתעדכן באתר הקורס****

דרישות הקורס:

1. **ניתוח קבוצתי של דילמה אתית:** הסטודנטים יתחלקו לקבוצות כתלות בגודל הכיתה. כל קבוצה תידרש לנתח סוגיה אתית שתוקצה על ידי המרצה. על הסטודנטים להשתבץ עצמאית לקבוצות עד לתחילת השיעור השני. המרצה תקצה סוגיות אתיות עבור הקבוצות. על כל קבוצה להציג לפחות שישה טיעונים (שלושה בעד, ושלושה נגד) לגבי הסוגיה הנידונה. הטיעונים צריכים להיות מנוסחים בצורה רהוטה ועניינית ולהיות מגובים חוקתית או בספרות המקצועית. לכל טיעון- אזכור חוקתי/ספרותי. כל קבוצה תגיש במודל את ניתוח הסוגיה הנידונה והטיעונים בעד ונגד, כולל אזכורים בגוף הטקסט ורשימה ביבליוגרפית עד לתאריך שנקבע בסילבוס. כל יום איחור בהגשה יגרור הורדת ציון של 5 נקודות מהמטלה.
2. **בחינה מסכמת:** החומר שיכלל בבחינה הינו כל קריאת החובה והחומר המועבר פרונטלית בכיתה (הנכלל במצגות והמועבר בעל פה). ציון הבחינה מהווה 75% מהציון הסופי.
3. **השתתפות פעילה:** השתתפות פעילה ועקבית בדיונים שיערכו במהלך השיעורים על סמך חומרי הקריאה תזכה את הסטודנט בתוספת של עד 10 נקודות בנוסל ציון הסופי, בהתאם לשיקול המרצה.

להלן פירוט ההרצאות:

ייתכנו שינויים ועדכונים בסדר השיעורים במהלך הסמסטר על פי שיקול דעת המרצה- נא להתעדכן באתר הקורס

תאריך	נושא ההרצאה	מטלות/ הערות לקראת השיעור
01/03/2021	היכרות, סילבוס. הקדמה ומבוא לחוק ואתיקה	קריאת חובה: 1. הקוד האתי לאחיות והאחים בישראל 2. חוק ביטוח בריאות ממלכתי, התשנ"ד - 1994 : פרק א': סעיפים 1,2 ; פרק ב': סעיפים 12-3 רשות: 3. רובינשטיין, א. (2003). על הרפואה ועולם המשפט בישראל. המשפט כרך ח', עמ' 645.
08/03/2021	הדילמה האתית: עקרונות בביואתיקה ותאוריות מוסר	קריאת חובה: 1. חוק יסוד כבוד האדם וחירותו, התשנ"ב - 1992 רשות: 2. סיגל, ג. (2004). ביו-אתיקה בעולם המערבי - ישראל שבין אירופה לארה"ב. הרפואה 143, עמ' 142. 3. הצהרה אוניברסלית על ביואתיקה וזכויות אדם של אונסקו
15/03/2021	מסירת מידע למטופל: אמירת אמת בשורה מרה הסכמה מדעת	קריאת חובה: 1. חוק לגילוי נגיפי איידס בקטינים, תשנ"ו - 1996 2. חוק טיפול בחולי נפש, התשנ"א - 1991 רשות: 3. גולן, ע. (2000). דרישת "ההסכמה מדעת" כביטוי לכבוד האדם. שערי משפט, כרך ב' (2), משפט ורפואה, 171-188 4. Meer, D. & VandeCreek, L. (2002). Cultural considerations in release of information. <i>Ethics and Behavior</i> , 12 (2), 143-157.
22/03/2021	מתכונת יום ה' - לא יתקיים שיעור	
29/03/2021	חופשת פסח- אין לימודים	
05/04/21	מחויבויות מקצועיות ומוסריות: החובה לטפל הרשומה הרפואית והסיעודית רשלנות רפואית מבחן האחות הסבירה חסיון מידע רפואי	קריאת חובה: 1. חוק זכויות החולה, התשנ"ו - 1996 2. פקודת בריאות העם, 1940, סעיף 33 3. פקודת הרופאים (נוסח חדש) התשל"ז - 1976, סעיפים 1, 7, 59 4. תקנות הרופאים (כשיריות לביצוע פעולות חריגות) התשס"א - 2001 5. תקנות בריאות העם (צוות סיעודי במרפאות) התשמ"א - 1981 6. תקנות בריאות העם (עוסקים בסיעוד בבתי חולים) התשמ"ט - 1988 7. חוזר מנהל כללי 2011/09 - "אירועי בל יקר" 8. חוק העונשין (תיקון מס' 26) תש"ן - 1989 (תיקון מס' 108) תשע"א - 2010 9. חוק למניעת אלימות במשפחה (תיקון מס' 7) התשס"ב - 2001 10. תקנות בריאות העם (הודעה על חשש אלימות) התשל"ו - 1975
12/04/2021	מחויבויות מקצועיות ומוסריות: המשך	

<p>רשות: 11. אדלשטיין, י. (תש"ע). האם ועדות האתיקה החקוקות בבתי לממש את המטרות שלשמן נוסדו? משפט רפואי וביואתיקה, כרך 3. 12. Friedson, JB. (2005). Flu vaccination: A moral responsibility for nurses? <i>Nursing Spectrum</i>.</p>		
<p>רשות: 1. רייכר-עתיר, ר., יבור, ר., לוי, ס. וסיגל לוי. איך למנוע סחף בעמדות האתיות בקרב עובדי המערכת הרפואית? סיכום מחקר-מעקב. 2. כריסטין שלר, (2018), כשהמוסר נפצע אלכסון, כתב עת דגיטלי 3. Elpern, E., Covert, B., & Kleinpell, R. (2005). Moral distress in staff nurses in a medical intensive care unit. <i>American Journal of Critical Care</i>, 14, 523-530. 4. McKenna, B, Smith, NA, Poole, SJ, & Coverdale, JH. (2003). Horizontal violence: Experiences of RNs in their first year of practice. <i>Journal of Advanced Nursing</i>, 42(1), 90-96.</p>	<p>דחק מוסרי</p>	<p>19/04/21</p>
<p>קריאת חובה: 1. חוק השתלת אברים, התשס"ח-2008. רשות: 2. דו"ח הועדה הציבורית לבחינת סוגיית הגיל כקריטריון לרישום להשתלת איברים מתורמים נפטרים התשע"ד 2014 3. תיירות מרפא (כלכליסט) 4. מחאת הרופאים (מעריב) 5. Callahan, D. (2012). Must we ration healthcare for the elderly? <i>Journal of Law, Medicine, and Ethics</i>, 40(1), 10-16.</p>	<p>צדק הקצאתי</p>	<p>26/04/21</p>
<p>קריאת חובה: 1. חוק החולה הנוטה למות, התשס"ו – 2005 2. טופס הנחיות רפואיות מקדימות משרד הבריאות רשות: 3. Kasman, D. L. (2004). When is medical treatment futile?. <i>Journal of general internal medicine</i>, 19(10), 1053-1056. 4. Cassel, E. (1982). The nature of suffering and the goals of medicine. <i>The New England Journal of Medicine</i>, 306, 11, 639-645. 1. Berlinger, N., Jennings, B., & Wolf, S. (2013). Guidelines for Advance Care Planning and Advance Directives: Using Patient Preferences to Establish Goals of Care and Develop the Care Plan. The Hasting Center</p>	<p>סוגיות סוף החיים: טיפול רפואי עקר הנחיות רפואיות מקדימות</p>	<p>03/05/21</p>

Guidelines for Decisions on Life-Sustaining Treatment and Care Near the End of Life.		
רשות: 1. הלוי, ג. (תשס"ח). האחריות הפלילית של הצוות הרפואי והמוסד הרפואי למותו של החולה הנוטה למות. משפט רפואי וביואתיקה. כרך 1, 65-100. ילינק, ש. (2005). המדרון החלקלק מציאות או דמיון. רפואה ומשפט, 50-52.	סוגיות סוף החיים: המתת חסד	10/05/21
חופשת שבועות- אין לימודים		
קריאת חובה: 2. חוק מידע גנטי התשס"א 2000. רשות: 3. סיגל, ג. (תשס"ח). בין אוטונומיה אימהית לזכויות העובר - היבטים של חברה, משפט ומוסר. משפט רפואי וביואתיקה, כרך 1. 11-21. 4. הועדה הארצית לברירת מין הילוד באבחון גנטי טרום השרשתי 5. תמיר, ס. (2008). בדיקות גנטיות זמינות ישירות לצרכן- נייר עמדה וסקירה, מכון גרטנר. 6. גולדשמידט, ר. (2010). בחירת מין הילוד: ועדת המדע והטכנולוגיה. הכנסת, מרכז המידע והמחקר. 7. בן מאיר, ש. (2013). הזכות לבחור את מין הילוד שלא למטרות רפואיות. משפט רפואי וביואתיקה, כרך 5 עמוד 260. 8. בדיקות גנטיות ישירות לצרכן (גלובס) 9. שכפול בני אדם בסין (ניו-יורק טיימס) 2. נטע אחיטוב (2014) אתם יותר מסך הגנים שלכם. אלכסון כתב עת דיגיטלי.	אתיקה וגנטיקה טכנולוגיות רבייה	17/05/2021 24/05/21
קריאת חובה: 1. World Medical Association Declaration of Helsinki - Ethical Principles for Medical Research Involving Human Subjects: https://web.archive.org/web/20091015082020/http://www.wma.net/en/30publications/10policies/b3/index.html רשות: 2. Beecher, H. K. (1966). Ethics and clinical research. The New England Journal of Medicine, 274 (24), 1354-1360. 3. Brandt, A.M. (1978). Racism and research: The case of the Tuskegee Syphilis Study. Hastings Center Report, 8, 21-28.	אתיקה במחקר	31/05/21
	אתיקה במחקר: המשך	07/06/21
	מפגש הכנה למבחן	14/06/21

סטודנט יקר,
אם יש לך לקות למידה או מוגבלות/בעיה רפואית שעשויה להשפיע על לימודיך, ושבגינה את/ה זקוק/ה להתאמות אנא פנה/י לדיקנאט הסטודנטים למדור נגישות ולקויות למידה:
דואל LDA@univ.haifa.ac.il טל: 04-8249265
לאבחון והתאמות בגין לקות למידה ו/או הפרעת קשב יש לפנות ליה"ל:
דואל mhait@univ.haifa.ac.il טל: 04-8249022
אם יש ברשותך מכתב התאמות מהאוניברסיטה ואת/ה זקוק/ה להנגשה בקורס אנא פנה/י אליי בשעות הקבלה או במייל בסמוך לתחילת הקורס.